Strafproces MH17
mogelijkheden voor ondersteuning

Strafproces MH17 - de rechten van nabestaanden - mogelijkheden voor ondersteuning
Presentatie Victor Jammers op 21 september 2019 in Nieuwegein

Mijn naam is Victor Jammers. Ik ben lid van de Raad van Bestuur van Slachtofferhulp Nederland. Vanaf 17 juli 2014 zijn mijn collega's en ik betrokken bij de ondersteuning van nabestaanden van de ramp met vlucht MH17.

Officier van Justitie Alwin Dam informeert u vandaag over het strafproces dat op 9 maart 2020 start en de rechten van nabestaanden. Ik informeer u over de ondersteuning die voor u beschikbaar is bij het uitoefenen van die rechten. De nu door mij uitgesproken tekst krijgt u aan het eind van de middag via de MH17 mailbox toegezonden.

Ik ga in deze presentatie kort in op de juridische definitie van het woord 'nabestaanden' en beschrijf op hoofdlijnen de rechten die nabestaanden hebben.

Daarna ga ik meer in detail in op het eisen van een schadevergoeding van de verdachten, het indienen van een schriftelijke slachtofferverklaring en het uitoefenen van het spreekrecht. Voor het uitoefenen van elk van deze drie rechten geldt: u heeft ruim de tijd. In de eerste maanden van het strafproces zijn deze rechten naar verwachting nog niet aan de orde.

Nabestaanden

De wet noemt als nabestaanden: de echtgenoot/echtgenote, de partner, een bloedverwant in de rechte lijn en de zijlijn tot en met de 4e graad (dus ook: neven, nichten, tantes, ooms) en personen die in hun levensonderhoud afhankelijk zijn van het slachtoffer. Het begrip 'nabestaande' is dus heel ruim.

Zes rechten

Nabestaanden hebben volgens de Nederlandse wet recht op:
1. informatie;
2. kennisname en afschrift van stukken uit het strafdossier en het toevoegen van stukken aan dat dossier;
3. een slachtoffergesprek met de officier van justitie;
4. het eisen van een schadevergoeding van de verdachte(n);
5. het indienen van een schriftelijke slachtofferverklaring;
6. het uitoefenen van het spreekrecht.

Officier van Justitie Alwin Dam geeft in zijn presentatie een inhoudelijke, juridische toelichting op deze rechten. Ik concentreer me op de praktische ondersteuning die bij de uitoefening van de rechten beschikbaar is.

Schriftelijke slachtofferverklaring

U bepaalt zelf welke onderwerpen in de schriftelijke slachtofferverklaring aan de orde komen.
Ons advies: vertel uw eigen verhaal. En vertel het verhaal zo concreet mogelijk.
U kunt bijvoorbeeld de gevolgen beschrijven die de ramp met MH17 heeft gehad voor uw dagelijks leven: de gevolgen voor studie, werk, relaties, financieel.
Emotionele en eventuele psychische gevolgen kunnen eveneens in een schriftelijke slachtofferverklaring aan bod komen. Bijvoorbeeld therapieën of medicatie die nodig waren. Maar ook: de gevolgen van de crash met MH17 op de ontwikkeling van minderjarige kinderen die zijn achtergebleven.
U kunt in de schriftelijke slachtofferverklaring toelichten hoe u het strafproces ervaart, wat uw verwachtingen zijn. U kunt ook uw mening geven over de verdachte(n) en de straf die u passend vindt. Het Openbaar Ministerie en de Rechtbank zijn overigens niet verplicht uw mening over de verdachte en de strafmaat mee te wegen.

Slachtofferhulp Nederland helpt u graag bij het opstellen van een schriftelijke slachtofferverklaring. Daarin onderscheiden we de volgende stappen:

1. U maakt een eerste versie, waarbij u gebruik kunt maken van een handleiding die Slachtofferhulp Nederland aan u beschikbaar stelt.
2. U heeft de mogelijkheid om uw eerste versie inhoudelijk te laten toetsen door Slachtofferhulp Nederland. Dit kan door het versturen van een e-mail aan vliegrampoekraine@slachtofferhulp.nl. Wij zullen ervoor zorgen dat de uitwisseling van deze gevoelige documenten per e-mail op een zo veilig mogelijke manier kan plaatsvinden. U kunt de tekst vanzelfsprekend ook per post aan ons toesturen via Slachtofferhulp Nederland, t.a.v. Team MH17, Postbus 14.208, 3508 SH Utrecht.
3. U ontvangt van Slachtofferhulp Nederland een e-mail of een brief met feedback en eventuele verbetersuggesties met toelichting. Vanzelfsprekend is er ook de mogelijkheid om in een persoonlijk gesprek de tekst te bespreken. U kunt daarvoor een afspraak maken via 0900-0101.
4. Op basis daarvan beslist u naar eigen inzicht of en hoe u de schriftelijke slachtofferverklaring aanpast.
5. De definitieve versie van de schriftelijke slachtofferverklaring kunt u per e-mail of per post versturen naar Slachtofferhulp Nederland. Wij zorgen ervoor dat deze bij het Openbaar Ministerie wordt aangeleverd.

Het is geen verplichting om gebruik te maken van de ondersteuning door Slachtofferhulp Nederland. U bent vrij om uw eigen tekst te schrijven, al dan niet met hulp van bijvoorbeeld familieleden of vrienden.

Het OM zal tijdens de zitting aandacht besteden aan de slachtofferverklaringen.

Spreekrecht

Net als bij het opstellen van een schriftelijke slachtofferverklaring kunt u ook bij het uitoefenen van het spreekrecht ingaan op de gevolgen voor uw dagelijks leven, emotionele of psychische gevolgen, op het strafproces en op de persoon van de verdachte en de strafmaat.

Volgens de wet kan de echtgenoot/levenspartner altijd spreken. Daarnaast kunnen er maximaal 3 andere nabestaanden per overledene spreken. De rechtbank bepaalt uiteindelijk wie er spreken mag. De rechtbank zal daarin een balans zoeken tussen het uitoefenen van de rechten en de voortgang van het strafproces.

Het uitoefenen van het spreekrecht kan een bijdrage leveren aan uw verwerkingsproces. Het is ook bedoeld om uw verhaal, uw opvattingen onder de aandacht te brengen van de rechtbank, de verdachten, de aanwezigen in de rechtszaal. In het geval van dit strafproces brengt u uw verhaal via de livestream ook onder aandacht van mensen die de beelden van de rechtszaak buiten de rechtszaal bekijken in zowel binnen- als buitenland.

Het is de ervaring van Slachtofferhulp Nederland dat de directe nabestaande die het spreekrecht zelf uitoefenen daar veel kracht aan ontlenen. De directe nabestaande is in het algemeen ook degene die het eigen verhaal het krachtigst kan overbrengen aan rechters en verdachten.

Er bestaat ook de mogelijkheid dat iemand namens u het spreekrecht uitoefent. Bijvoorbeeld omdat u het zelf niet kunt of wilt doen. Slachtofferhulp Nederland adviseert u om zo mogelijk zelf het spreekrecht uit te oefenen en, als dat niet mogelijk is, iemand uit de familie of een goede vriend te vragen dit te doen. Eventueel kan een medewerker van Slachtofferhulp Nederland namens u het spreekrecht uitoefenen.

Een paar praktische tips kan ik u op voorhand geven:

- De rechter, de officier van justitie en de verdachte(n) zijn bekend met alle details van de vliegramp met MH17. Gebruik uw spreektekst voor uw persoonlijke verhaal, of dat van uw familie.
- Uit ervaring weten we dat 10 minuten spreektijd meestal voldoende is om het verhaal krachtig neer te zetten.
- Bedenk eerst over welke onderwerpen u in ieder geval wilt spreken. De onderwerpen die minder impact hebben (gehad) kunt u kort benoemen of weglaten als de verklaring te lang wordt.

Slachtofferhulp Nederland helpt u graag in de voorbereiding bij de uitoefening van het spreekrecht. Net als bij de schriftelijke slachtofferverklaring onderscheiden we daarin een aantal stappen:

1. U maakt een eerste concepttekst, waarbij u gebruik kunt maken van een handleiding die Slachtofferhulp Nederland aan u beschikbaar stelt.
2. U heeft de mogelijkheid om uw eerste versie inhoudelijk te laten toetsen door Slachtofferhulp Nederland. Dit kan door het versturen van een e-mail aan vliegrampoekraine@slachtofferhulp.nl. Wij zullen ervoor zorgen dat de uitwisseling van deze gevoelige documenten per e-mail op een zo

veilig mogelijke manier kan plaatsvinden. U kunt de tekst vanzelfsprekend ook per post aan ons toesturen via Slachtofferhulp Nederland, t.a.v. Team MH17, Postbus 14.208, 3508 SH Utrecht.
3. U ontvangt van Slachtofferhulp Nederland een e-mail met feedback en eventuele verbetersuggesties met toelichting. Vanzelfsprekend is er ook de mogelijkheid om in een persoonlijk gesprek de tekst te bespreken. U kunt daarvoor een afspraak maken via 0900-0101.
4. Op basis daarvan beslist u naar eigen inzicht of en hoe u de tekst aanpast.

U kunt uw spreekrecht op verschillende manieren vorm geven:
a. Een tekst die u, of iemand namens u uitspreekt;
b. Een van te voren opgenomen video-boodschap;
c. Mocht u zelf op een andere manier invulling willen geven aan het spreekrecht, dan gaan we hierover graag met u in gesprek.

Het uitspreken van de tekst kan vanaf twee locaties: in de rechtbank of vanaf de locatie waar de livestream voor de nabestaanden te volgen is. Als u de tekst zelf uitspreekt, is deze via de livestream voor iedereen te zien en te horen.

De Rechtbank hoeft niet de inhoud van wat u gezegd heeft op te schrijven. Alleen het feit dát u gesproken heeft, moet in het verslag van de zitting staan.

Indien u het spreekrecht in de rechtszaal wilt uitoefenen, kunt u dat per e-mail of per post laten weten aan Slachtofferhulp Nederland. Wij zorgen ervoor dat uw verzoek bij het Openbaar Ministerie wordt aangeleverd.
U kunt ervoor kiezen om een eventuele videoboodschap op korte termijn al op te nemen. U kunt er ook mee wachten tot het strafproces van start is gegaan.

Slachtofferhulp Nederland adviseert u om uw spreektekst in de vorm van een schriftelijke slachtofferverklaring aan het strafdossier te laten toevoegen. Of de van te voren opgenomen videoboodschappen ook aan het dossier worden toegevoegd, zal op een later moment bekend worden gemaakt.

Werken aan herstel

Het spreekrecht en de schriftelijke slachtofferverklaring zijn bedoeld om een bijdrage te leveren aan het 'herstel' van slachtoffers, en in het geval van de vliegramp met MH17, nabestaanden.
Het uitoefenen van het recht is geen verplichting. Kies ervoor wanneer u verwacht of weet dat het u helpt in het verwerken van de gevolgen van de vliegramp. Kies ervoor wanneer u weet of voelt dat uw dierbare gewild zou hebben dat u het spreekrecht uitoefent. Voel u volkomen vrij om het spreekrecht, om welke reden dan ook, wel of niet uit te oefenen. Betrek in uw afwegingen ook het feit dat de tekst die u uitspreekt in de Rechtbank openbaar is. Via een livestream kan iedereen in de hele wereld de rechtszaak volgen. De kans is aanwezig dat de tekst die u uitspreekt in de rechtszaal gedurende vele jaren op internet te zien en te horen is. Bijvoorbeeld wanneer iemand ergens op de wereld de beelden opneemt en dan op YouTube plaatst.

De impact van de verklaringen is het grootst, de bijdrage aan herstel is het grootst wanneer u keuzes maakt. De keuze voor een korte, krachtige boodschap draagt bij aan de impact. De keuze om een

beperkt aantal familieleden te laten spreken evenzeer. Tijdens het uitoefenen van het spreekrecht, kunt u zich eventueel laten bijstaan door enkele familieleden of vrienden, die naast u plaatsnemen. De rechtbank beslist over het aantal personen dat in de rechtszaal kan plaatsnemen.

Tijdens de individuele slachtoffergesprekken in oktober/november inventariseert de officier van justitie of u van plan bent om gebruik te maken van het spreekrecht. Dit is voor het Openbaar Ministerie een eerste indicatie. U kunt op een later moment altijd een andere keuze maken.

Schadevergoeding

De meeste nabestaanden hebben een schadevergoeding gehad van Malaysia Airlines op grond van het Verdrag van Montréal. Kosten die de vliegtuigmaatschappij al vergoed heeft, kunt u niet nogmaals eisen van de verdachte(n).

Op grond van de wet kunt u van verdachte de(n) volgende kosten claimen:
- gederfd levensonderhoud (verlies van geldelijke ondersteuning door partner) en
- kosten van de lijkbezorging (begrafenis of crematie)

Wanneer u bijvoorbeeld van Malaysia Airlines een vergoeding heeft gehad voor deze kosten, dan moet deze worden afgetrokken van de schadevergoeding, waarop u vindt nog recht te hebben.
De schadevergoedingen die Malaysia Airlines heeft betaald, zijn geheim. Alleen u, uw advocaat en de vliegtuigmaatschappij kennen de inhoud. Om die reden adviseert Slachtofferhulp Nederland u om, wanneer u van de verdachte kosten wilt claimen die niet eerder zijn vergoed., een van de advocaten in te schakelen uit het team van rechtsbijstandverleners dat de Raad voor Rechtsbijstand heeft geformeerd.

Soms kan ook 'shockschade' worden geclaimd. Met shockschade wordt bedoeld wanneer het waarnemen van het strafbare feit of de directe confrontatie met de ernstige gevolgen ervan, een hevige emotionele schok heeft teweeggebracht, waaruit geestelijk letsel is voortgekomen. Rechters hebben in eerdere zaken strenge eisen gesteld. Bijvoorbeeld dat het geestelijk letsel moet worden vastgesteld, op basis van een rapport van een deskundige (bijvoorbeeld een psychiater).
Of het claimen van shockschade voor u van toepassing is, kunt u het beste met een advocaat bespreken.

Ondersteuning

Aan het begin van mijn verhaal sprak ik over de zes rechten die u als nabestaande heeft.
Een advocaat, een wettelijke vertegenwoordiger, een persoon naar keuze of Slachtofferhulp Nederland kan u bijstand verlenen, wanneer u gebruik wilt maken van uw rechten.
Een advocaat kan u behulpzaam zijn bij het uitoefenen van uw recht op informatie; kennisname en afschrift van stukken uit het strafdossier en het toevoegen van stukken aan dat dossier en bij het eisen van een schadevergoeding van de verdachten.
Mijn collega's bij Slachtofferhulp Nederland kunnen u dus ondersteunen bij het indienen van een schriftelijke slachtofferverklaring en wanneer u van het spreekrecht gebruik wenst te maken.
Slachtofferhulp Nederland is ook aanwezig op de locaties waar de gesprekken met de officier van justitie plaatsvinden.

Advocaat

- De Nederlandse regering heeft besloten dat nabestaanden in het strafproces MH 17 kosteloze rechtsbijstand kunnen krijgen en aan de Raad voor Rechtsbijstand gevraagd om dit mogelijk te maken.
- De Raad wil nabestaanden die bijstand willen bij het uitoefenen van hun rechten in het strafproces op een deskundige, doelmatige en efficiënte manier daarin laten bijstaan.
- Omdat de advocaten die betrokken zijn geweest bij eerdere procedures rondom de vliegramp MH17 hebben aangegeven bereid te zijn u ook in dit strafproces weer te willen vertegenwoordigen, heeft de Raad met deze advocaten, aangevuld met advocaten met de specialisatie slachtofferrechten, een team van rechtshulpverleners geformeerd.
- De Raad heeft hiermee een specialistische groep advocaten samengesteld waarbinnen kennis en processtrategie worden geconcentreerd. Deze gebundelde en gecoördineerde samenwerking zal de uitoefening van uw rechten ten goede komen. Slachtofferrechten van nabestaanden kunnen zoveel mogelijk op basis van gedeelde argumenten worden uitgeoefend. Naar verwachting draagt dat bij aan een doelmatige rechtsgang voor het verkrijgen van rechtsbijstand.
- Maakt u gebruik van de geboden rechtsbijstand vanuit dit team, dan zal dit geheel kosteloos zijn. Dat betekent dat er geen draagkrachttoets op inkomen en vermogen bij u als nabestaande plaatsvindt en dat er geen eigen bijdrage wordt opgelegd.
- Wilt u zich laten vertegenwoordigen door een andere advocaat dan een advocaat uit het samengestelde rechtsbijstandsteam, dan is dat ook mogelijk. Deze advocaat zal dan een toevoeging moeten aanvragen bij de Raad voor Rechtsbijstand. Er volgt dan wél een draagkrachttoets (artikelen 34 t/m 36 Wrb, artikel 2 e.v. Besluit eigen bijdrage rechtsbijstand). Wanneer uw inkomen onder de vastgestelde inkomensgrens ligt dan is de rechtsbijstand kosteloos, zonder oplegging van een eigen bijdrage; ligt uw inkomen boven deze grens, dan moet u de rechtsbijstandskosten zelf betalen.

Informatie online

Vanaf 18 juli 2014, de dag na de vliegramp, was het Informatie en Verwijs Centrum Oekraïne de plek waar u alle relevante informatie over de vliegramp kon terug vinden.
In de loop van de week van 23 september 2019 wordt deze website vervangen door het Informatie en Advies Centrum Oekraïne. Het webadres blijft ongewijzigd: www.vliegrampoekraine.nl
Degenen die een account hadden voor het besloten gedeelte van het oude IVC Oekraïne ontvangen over enkele dagen een e-mail met informatie hoe zij kunnen inloggen op het besloten gedeelte van het nieuwe IAC Oekraïne.

Tot slot

Ik kan me voorstellen dat het veel informatie is en dat u alles nog eens rustig thuis wilt nalezen en op u in wilt laten werken. U krijgt de tekst van deze presentatie daarom vandaag nog toegezonden.
Ik kan me ook voorstellen dat u vragen heeft naar aanleiding van de presentatie.
Na de lunch is daar uitgebreid de gelegenheid voor.
Nadien kunt u ook altijd uw vraag per e-mail vliegrampoekraine@slachtofferhulp.nl indienen.